

# RÓZSAFFY DEZSŐ: MŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYEINK



i teles feljegyzések tanúskodnak az Árpád-házi magyar királyok műszeretéről. Ez a műszeret megvolt az Anjou-k alatt is és tetőpontját érte el a nagy magyar renaissance-fejedelem, Korvin Mátyás, uralkodása alatt. Országunk nagy veszteségére évszázadok háborúskodása folyamán, számos műemlék pusztult el, a gyűjtött kincsek – gondoljunk csak a Korvinákra – többnyire szétszóródtak. Amit a török-tatár el nem pusztított vagy el nem hordott magával, az Bécsbe került, az osztrák uralkodóház kincstárába és jóformán csak hírmondóul maradt itthon egy-egy nevezetesebb műemlék vagy műtárgy. Ugyanez a sors érte főuraink, a Thurzók, Nádasdyak, Lisztyek kincseskamráit, gyűjteményeit. Egyedül a XVII. században keletkezett Esterházy-gyűjtemény állta az idők vasfogát és menekedett meg, valóságos istenáldásként, a szétszóródás tói, hogy magja, alapja legyen Szépművészeti Múzeumunk régi képtárának. Fejedelmi gyűjtemény, mint más szerencsésebb országokra, nem maradt ránk. Művészeti közgyűjteményeink története ennél fogva csak a XIX. században kezdődik, amikor az öntudatos polgárosodás tettebrebredésével, a nemzet vezetőférfiai, mélyen áthatva a művelődés szellemétől, lángoló lelkesedéssel és bő áldozatkészséggel igyekeznek betölteni a multunk mostohasága következtében előállott hézagokat.

Mindjárt a század elején, az 1802-iki országgyűlésen lépett föl József nádor azzal a tervvel, hogy a gróf Széchenyi Ferenc által ugyanazon évben a nemzetnek ajándékozott régiség-, érem- és könyvtár befogadására múzeum építtessék. Az anyagi eszközök hiánya miatt a terv csak lassan

érett meg és egy emberöltőre volt szükség, míg a *Nemzeti Múzeum*, a gróf Batthyány Antal hercegprímás ajándékozta telken, Polláck Mihály kitűnő terve alapján megépülhetett. A Nemzeti Múzeum *Képtára* 1846 márc. 19-én nyílt meg s az újabkori magyar festők művein kívül tartalmazta a Pyrker László egri érsek által ajándékozott 194 darab régi festményt. Ez volt első nyilvános művészeti gyűjteményünk.

A másik jelentős lépés volt e téren az *Országos Képtár* megalapítása, amelyet lehetővé tett a herceg Esterházy-gyűjteménynek 1871-ben a magyar állam által történt megvásárlása.

A 637 festményből álló gyűjtemény már korábban (1865 június 7. és 8-án) Bécsből Pestre szállítottott és a Magy. Tud. Akadémia akkori elnökének, gróf Dessewffy Emilnek, kezdeményezésére az Akadémia palotájának II. és III. emeleti helyiségeiben helyeztetett el.

A képtár megnyílt ugyanazon év december 12-én. „A művészeti gyűjteményekben szegény magyar fővárosnak e képtár mérhetetlen gazdagodást jelentett” – írja Meller Simon.<sup>1)</sup>

Az Esterházy-anyaghoz csatoltattak a megvásárlás után a Nemzeti Múzeum képtárának régi festményei, köztük a már említett Pyrker-féle képek egy része, amelyet szerencsésen egészített ki Ipolyi Arnold beszercebányai püspöknek adománya, ugyancsak 1871-ben, amely olasz trecento-mesterek festményeiből állott.

Az *Országos Képtár* negyven esztendőn át teljesítette a reábizott hivatást. Egykor méltatlanul gáncsolt vezetőjének, a nagy tudású Pulszky Károlynak, teljes elégtételt szolgáltatott az utókor, mert ő volt az, aki előrelátó tervszerűséggel megvetette a mai *Szépművészeti Múzeum* alrpijait.

## I. AZ ORSZ. MAGY. SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

Pulszky Károly javaslata alapján, melyet Wekerle Sándor miniszterelnök teljes egészében magáévá tett, határozta el 1894-ben a magyar országgyűlés, hogy a honalapítás ezredik évfordulójának méltó emlékeztére Szépművészeti Múzeumot alapít. A főváros által adományozott telken Schickedanz és Herzog műépítészek terve alapján épült a Múzeum 1900-1906 között.<sup>2)</sup>

A megnyitás idejében, az 1906. év végén, csupán a két képtár (rég

<sup>1)</sup> V. ö. Az Esterházy-képtár története. Budapest, a Szépművészeti Múzeum kiadása. 1915.

<sup>2)</sup> Gyűjteményeibe olvadt az Országos Képtár egész festmény-, rajz- és metszet-anyaga, továbbá a Nemzeti Múzeum Képtárának még be nem kebelezett része. Nagymértékben járult gyarapításához a Pálffy János gróf által 1907-ben végrendeletileg a nemzetnek hagyományozott és 1913-ban rendeltetésének átadott nagyértékű gyűjtemény, amely régi és modern mesterek műveiből állott, továbbá jelentős állami vásárlások, amelyeket Pulszky Károly még a megnyitás előtt végzett.

és modern) volt rendezve. Az eredeti és gipszszoborgyűjtemények fölállítása, a modern képtár átrendezése, a különböző osztályoknak nehéz időben számottevő anyaggal való gyarapítása, az *új Magyar Képtár* megnyitása, az utolsó másfél évtized tevékenységének eredménye, amely idő óta *Petrovics Elek* főigazgató áll az intézet élén.

Rövid séta keretében, futólagosan – amennyire terünk engedi – mutassunk rá gyűjteményeink főbb darabjaira.

A *Régi Képtárban?*) az olasz trecento számos nagy értékű darabja közül ki kell emelni *Bernardo Daddi* angyaloktól környezett „Trónoló Madonnáját”.\*)

A Képtár legnagyobb kincse *Raffael* „Esterházy Madonnája”, amely Firenzében 1508-ban készülhetett. A tempera aláfestés befejezetlen maradt, ami fokozza a festmény érdekességét és eredeti báját. A hozzávaló tollrajzot az Uffizi-gyűjteményben őrzik. Jelentékeny *Ridolfo Ghirlandaio* „Pásztorok imádása” teljes névaláírással és évszámmal (1500). A velencei iskola főbb mesterei: *Crivelli* „Madonna a gyermekkel”, a középeurópai múzeumokban alig található ritka darab, *Gentile Bellini* „Cornaro Katalin arcképe”, amely a ciprusi királynőt ugyanazon viseletben ábrázolja, mint azt a művésznek a velencei Akadémián levő nagy festményén („A szent kereszt csodája”) láthatjuk, amelyen a királynő az előtérben térdel. *Giorgione* kitűnően érvényesül „Férfiarcképével”, valamint elvesztett önarcképéhez szolgált eredeti tanulmányával, továbbá egy érdekes töredéssel, amely valószínűleg nem sokkal régebbi másolata annak az ugyancsak elvesztett festménynek, amely az Idahegyi pásztorokat ábrázolta a kitett Paris gyermekkel.<sup>5)</sup> Id. *Palma, Tizian, Veronese, Tintoretto* arcképei kitűnően jellemzik e mesterek művészetét. Külön kell rámutatnunk *Seb. del Piombo* pompás „Férfiarcképére”. *Tiepolo* lóháton ábrázolt „Szent Jakab”-ja teljes értékben mutatja a kései velencei művészet könnyed dekoratív stílusát, éppen

A Szépművészeti Múzeum igazgatósága alá a következő gyűjtemények tartoznak:

I. *Képtári osztály*: 1. Régi képtár. 2. Modern képtár. 3. Új magyar képtár. (VI., Andrassy út 69.)

II. *Szoborosztály*: 1. Antik szobrászat. 2. Közép- és újkori szobrászat. 3. Modern szobrászat. (XIX. és XX. század.) 4. Gipsz-másolati gyűjtemény.

III. *Grafikai gyűjtemény*.

IV. *Történelmi képcsarnok*. (A M.agy. Tud. Akadémia III. emeletén.)

V. *Hopp Ferenc Kelet-ázsiai művészeti múzeum* (VI., Andrassy-út 103.)

<sup>3)</sup> 1831 kiállított darabot számlál. A festmények az előcsarnokban (freskók, Kiszzebeni oltár) továbbá az épület I-III. emeletén tizennyolc teremben és tizenhat kabinetben vannak elrendezve, nemzetek s ezeken belül időrend és iskolák szerint. V. ö. Petrovics Elek „Szépművészeti múzeumunk”-ról. Debreceni Szemle II. évf. 1. sz.

<sup>4)</sup> W. Suida és O. Sirén szerint *Orcagna* műve.

<sup>5)</sup> Több neves kutató a festményt eredetinek tartja. V. ö. Burlington Magazin. 1928. márc. sz. Sir Martin Conway „Giorgione a discovery”.

MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL. I.



*Raffael: Esterházy-Madonna (Szépművészeti Múzeum)*

úgy, mint *Guarai* velencei vedutákat ábrázoló kis sorozata (a Pálffy-gyűjt.-ben) e korszaknak a naturalizmus felé hajló másik irányát. A *milánói* mesterek művei között találjuk *Borgognone*, majd *Gaud. Ferrari* „Sírbatételét”, *Sodorna* „Krisztus ostoroztatását”, Leonardo tanítványai közül: *Lunit*, *Gianpetrinót*, *Ces. da Sestót* és *Beltraffiát*, az utóbbit két jelentékeny festménnyel. Az egyik a nagyméretű (195X147.5 cm) „Lodi-i Madonna”, a másik a „Madonna a gyermekkel”, amelyen a Madonna feje teljesen leonardeszki. A ferrarai mesterek közül nem mellőzhetjük *Fr. Cossát* („Zenélő angyalok”) és *Lor. Costát*. A bolognai *Franciát* különösen a Pálffy-gyűjtemény „Madonnája” állítja méltóképen elénk. A bergamoi és bresciai iskolákat néhány pompás arcképből ismerjük meg, amilyenek *Lor. Lotto*, *Romanino*, *Moretto* művei. A pármai művészek közül elég, ha *Coreggiót* említjük: a „Madonna a gyermekkel és egy angyallal” érett idejéből származó pompás alkotás, amely a mester minden kiváló kvalitását ragyogtatja. Az újabban fölkapott génuai *Magnasco* változatos modorát különböző idejéből származó több jeles alkotásán tanulmányozhatjuk.

Múzeumunk spanyol terme régóta hírnévnek örvend. A sevillai és kastíliai iskolákból származó több ritka becsű oltárkép ad fogalmat a korai (XV-XVI. századi) spanyol festészetről. A *Murillótól* származó hat festmény művészi értékre nem egyenlő, de a „Madonna a kenyeret osztó gyermek Jézussal” kétségkívül főművei közé számít. *Velazquez* művészete kevésbé érvényesül az „Étkező parasztcsalád”-ot ábrázoló korai festményén, annál inkább jut szóhoz *Ribera* „Szt. András vértanúsága” című szép kompozíciójával. *El Greco* korai toledói korszakából való elsőrendű „Magdolná”-ja, míg „Angyali üdvözet”-e az 1600-as évek elején készülhetett. *Goya* öt festménye közül csupán „Bermudezné arcképét és a méltán hírneves „Vízfordónő”-t említsük, amely utóbbit a művész nyolcvanéves korában festette Bordeauxban.

A korai németalföldi mesterek csoportjában *Gérard David* és *Petrus Christus* jelentős alkotásaival találkozunk. A nagy flamand mesterek alkotásai közül kimagaslik *id. Pieter Brueghel* „Ker. Szt. János prédikációja” (gróf Batthyány Iván letété), az egyetlen eredeti példány, amely után számos régi másolat készült. *Rubens* művészetéről több arckép és tanulmány, továbbá egy kompozíció „Mucius Scaevola” ad fogalmat. *Van Dyck* „Kettős arcképé”-vel, *Jordaens* erőteljesen komponált, csillogó színezésű „Ádám és Éva”-jával és pompás „Férfiarckép”-ével válik ki. Számos jeles munkával szerepelnek a kisebb mesterek is, mint: *Teniers*, *Sieberechts*, *Gonzales Coques* stb. A holland festőművészet gazdag és válogatott sorozatban jut érvényre gyűjteményünkben. A nagyok legnagyobbika, *Rembrandt*, két hiteles művel szerepel, az egyik az 1642-ben készült „Öreg rabbinus”, a másik „Szt. József álma”, 1650-ből, teljes

egészében adja vissza a mester mély fölfogását és felülmúlhatatlan festői értékeit. Nagy számban vannak képviselve tanítványai és követői: *Reckhout, Flinch, Maes, Viktoors* stb. *Aert de Gelder* „Eszter és Mardocheus” festményével közel jut mesterének színvonalához. A tájfestők közül a két *Ruysdael*, Salomon és Jacob, több kitűnő festménnyel szerepel, de ugyancsak szóhoz jutnak *van Goyen, Kessel, Everdingen, van der Naer* stb. *A. Cuyp* „Delelő tehének” című festménye elsőrangú alkotása ennek a mesternek. A genre-festők sorában ott találjuk *Pieter de Hooch-riBk* csöndes bájában kitűnő „Olvasó nő”-jét, *I. M. Molenaar*, a két *Ostade, Jan Steen* stb. kiválóan jellemző darabjait. Az arcképfestők közül említsük *Franz Hals-ot* két pompás alkotással, *Moreelse-t, Th. de Keyser-t* és végül a delfti *Vermeer-t*, akinek „Női arcképe” dísz, büszkesége múzeumunknak.

Francia gyűjteményünk, sajnos, nem mondható elég gazdagnak. Ha Poussin, Watteau és köre, a „XVIII-ème siècle” kitűnő művészei hiányoznak, ennek fejében némi kárpótlást nyújtanak olyan mesterek, mint *Aug. Quesnel* „Fiatal nő gitárral”, *Simon Vouet* „Apolló és a múzsák” c. festményei, *Charles Lebrun* „XIV. Lajos apothéozisa”, *Claude Lorrain* „Campagnai tájkép”-e, *Hubert Robert* „Antik romok”-at ábrázoló finom kis képe, *Greuze-nék* pompás férfiarcképe, mely Randon de Boisset műgyűjtőt, a francia Akadémia tagját ábrázolja, *Leop. Boily* „Látogatás a nagyapánál” c. bájos festménye, és i. t.

Az angol gyűjtemény, noha szerénynek mondható, a szigetország hírneves arcképfestőinek mindegyikétől ad – *Romney-t* kivéve – egy-két mutatványt. *Reynolds* („Hughes tengernagy arcképe”), *Gainsborough, Raeburn, Hoppner, Lawrence* stb. képviselve vannak. *Constable-tól* két tájkép látható, melyek közül az egyik finom és szellemes vázlat: „A waterloo-i csata jubileumi ünnepe East-Bergholtban.”

A német és osztrák mesterek művei négy kisebb termet töltenek meg. *Hans Baidung Grien, A. Altdorf er, az id. Holbein* munkái mellett, az id. *Cranach* számos festménye közül külön kell kiemelnünk „Szt. Katalin eljegyzése” c. elragadóan bájos alkotását, továbbá *A. Dürer* „Férfiarckép”-ét.

A régebbi magyar mesterek közül meg kell említenünk *Pannóniai Mihályt* (a trónoló „Ceres”-t ábrázoló festménye a ferrarai mesterek munkái között látható), aki *Giorgio da Ongaróval* együtt a ferrarai Esték udvaránál működött. Ismeretlen XVI. századbeli (M. S. jegyű) mester kitűnő munkája „Szűz Mária találkozása Erzsébettel”. A pozsonymegyei származású *Kupetzky János* arcképeinek sorából kiválik a „Fuvolózó férfi” és „A művész és családja”. Az Angliában udvari festőként működött *Bogdány Jakabtól* jó csendéleteket látunk, a szász király udvari festőjétől, *Mányoki Ádám-tól*, „II. Rákóczi Ferenc fejedelem” arcképét stb.

## MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL II.



*Correggio: Madonna a gyermekkel és egy angyallal*



*Beltraffio: Madonna a gyermekkel*



*Giorgione:*



*Gentile Bellini: Cornaro Katalin ciprusi királyné arcképe (Szépművészeti Múzeum)*

A *Modern Képtárban*<sup>6)</sup> nyomon követhetjük a magyar festészet fejlődését. A század elején nálunk is érvényesül a „nazarénus” irányzat, az eszményítés felé hajlanak művészeink, akik túlnyomóan Olaszországot keresik fel tanulmányi célból. *Id. Markó Károly* Firenze mellett telepszik meg családjával. Egész sorozat festménnyel szerepel. Sima festési modorát nagyobbára követik fiai: ifj. Károly, Ferenc és András. A század közepén *Barabás Miklós-é*, a népszerű „biedermeier”-kori arcképfestőé a palma („Nikolics Sándorné arcképe”) Róma helyett festőink most Bécsset keresik föl és a bécsi iskola hatása ebben az időben túlnyomó. Példa erre *Borsos József*, akinek „Bál után”-ja egyszersmind az új műfajnak, az *életképnek*, kezdődő népszerűségét jelzi. A szentpétervári cári udvarnál, majd rövidebb ideig Parisban működött *Zichy Mihály* („Tivornya II. Henrik idejében”) és ugyancsak külföldön, Angliában, lett hírnevessé *Brocky Károly*, a kiváló arcképfestő („Miss Wilkinson”, „Felesége arcképe” stb.). Cogniet-nek volt tanítványa Parisban *Madarász Viktor*, aki 1859-ben megfesti „Hunyadi Lászlót a ravatalon”, mellyel díjat is nyer a párisi Szalonban. *Munkácsy Mihály* is Parisban tett világhírnévre tett szert és az egykorú francia kritika büszkén írta róla, hogy „inkább francia, mint magyar”. Barátja és kortársa, a tájképfestő *Paál László*, a barbizoni-iskolához csatlakozott, Fontainebleau erdeit festette és fiatalon ért tragikus véget. Teteme ma is francia földben pihen. Mindkét nagy magyar mesternek válogatott -művei két külön termet töltenek meg. A hatvanas években festőink többnyire Münchenben tanulnak Pilotynál, így *Benczúr Gyula* („Vajk keresztelése”), *Liezenmayer Sándor* („Magyarországi Szt. Erzsébet”) és *Székely Bertalan*, akinek nagy történelmi vásznainál művészi szempontból többet mondanak friss vázlatai, tanulmányai és pompás „önarckép”-e.

Pilotynál tanult *Szinyei-Merse Pál* is, de lényegesen eltérő útra tért. Az impresszionizmus előfutárja nálunk. A „Hintázok” (1869), a „Majális” (1873), a „Lilaruhás női arckép” (1874) büszkeségei a modern magyar képtárnak, festőjüket közel hozza a francia impresszionistákhoz, akiket nem ismert, de megközelítette őket érzésben és fölfogásban. Közép-Európában ez egyedülálló jelenség és külön jelentőséget ad Szinyei művészetének.

*Mészöly Géza*, *Gyárfás Jenő*, *Deák Ebner Lajos*, *Bihari Sándor*, *Hollósy Simon* és még sok más érdemes festőnk művészetében csendül ki a századvég kaleidoszkópszerűen változatos és gazdag termése.

A XIX. század francia festészetének fejlődéstörténeti szempontból kiváltképpen jelentős mesterei közül képviselve látjuk *Delacroix-t*. („Az

<sup>6)</sup> A több mint 800 darab festmény a Múzeum I-III. emeletén huszonnégy teremben és 4 kabinetben van elhelyezve fejlődéstörténeti sorrendben.



arabs és lova”, a „Chiosi vérengzés” vázlata), *Chassériau-t* („Táncosnő”), *Corot-t* („Coubroni tájkép”, „Olaszországi emlék”), *Couture-t* és *Mület-t*, *Boudin-t*, *Troyon-t* két és *Daubigny-t* négy ritka értékű festménnyel stb. Az impresszionista iskola élén találjuk *Manet-t* („Kanapén ülő hölgy”); *Monet*, *Pissarro*, *Cézanne* kitűnő vásznakkal szerepelnek, nemkülönben *Toulouse-Lautrec* és *Gauguin*. A nyolcvanas-kilencvenes évek művészete is szóhoz jut: *René Ménard*, *Harpignies*, *Lucien Simon*, *J. Emil Blanche* és mások neveivel találkozunk.

A bécsi, müncheni és berlini mesterek: *Füger*, *Waldmüller*, *Danhauser*, *Makart*, *Amerling*, *Rahl*, *Pettenkofen*, *H. Canon*, majd *Lenbach*, *Stuck*, *Böcklin*, *Leibl*, *Uhde*, *Zügel*, *Menzel*, *Liebermann* éppen úgy képviselve vannak, mint a belgák: *Stevens*, *Courtens*, *F. Knopf*, az olaszok: *Favretto*, *Segantini*, a spanyol *Zuloaga*, a hollandok: *Israels*, a *Maris testvérek*, *Mauve*, az angolok: *Austen Brown*, *Shannon*, a svédek és norvégok: *Zorn*, *Thaulow*, a finnek: *Axel Gálén Kalela* stb.

A nemrég megnyílt új Magyar Képtár<sup>7)</sup> a mai magyar képzőművészetet igyekszik bemutatni Rippl-Rónai és a nagybányai iskola fellépésétől máig. *Ferenczy Károly* oeuvre-jének legjavát látjuk egy teremben összegyűjtve, mellette *Réti*, *Thorma*, *Iványi-Grünwald* festményei. Kisebb gyűjteményekkel szerepelnek *Rippl-Rónai József*, *Csók István*, *Fényes Adolf*, *Kosztá József*, *Perimutter Izsák*, br. *Mednyánszky László*, *Vaszary János*, *Rudnay Gyula*, br. *Hatvány Ferenc* stb., körülöttük az újabb magyar iskola jeleseinek, festőknek és szobrászoknak tekintélyes sora.

\*

*Antik szobrászati gyűjteményünknek* alapját az *Arndt-gyűjtemény* teszi, amelyet a magyar állam 1909-ben vásárolt meg. A kiállított darabok számát tekintve ez a gyűjtemény, noha szerénynek mondható, mégis fogalmat adhat az antik művészet jelentőségéről, kapcsolatban az 1915-ben ugyancsak *Arndtől* vásárolt értékes, körülbelül 800 darabot számláló, antik terrakotta-gyűjteménnyel, amelyben az archaikus példányoktól elkezdve az u. n. tanagráknak, továbbá egyiptomi, délitáliei és kisázsiai válogatott daraboknak gazdag sora van együtt.

*Közép- és újabbkori szobrászati osztályunknak* törzsét az olasz renaissance-szobrászat gazdag anyaga teszi, amelyeket részben *Pulszky Károly* vásárolt, részben *Ferenczy Istvánnak*, az „első magyar szobrász”-nak, gyűjtéséből származnak. A jelentősebb darabok közül említsük *Michelozzo* „Madonna”-ját, *Agostino di Duccio* remekét, „Gábor Arkan-

<sup>7)</sup> A Régi Múcsarnok első emeleti helyiségeiben egy felsővilágítású és 8 oldalteremben 175 festmény, 15 szobor és 47 grafikai mű, rajz, pasztell, vízfestmény van kiállítva.

### MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL III.



*Greco: A bűnbánó Magdolna  
(Szépművészeti Múzeum)*



*Goya: Leány korsóval*



*Van Dyck: Házaspár képe (Szépművészeti Múzeum)*

## MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL IV



*Rembrandt: Szt. József álma  
(Szépművészeti Múzeum)*



*Van der Meer van Delft: Női képmás*



*Claude Lorrain: Villa a római Campagnában (Szépművészeti Múzeum)*

gyal"-t, *Luca della Robbia* terrakottáját, amely „Krisztus és Szt. Tamás”-t ábrázolja, a kis bronzok közül *Bellano* ritka szépségű „Európa elrablását”, továbbá egy kis lovasszobrot, amelyhez *Leonardónak* a Sforza-emplékmű számára készített kis tervvázlata szolgálhatott mintául.

Egy „Madonná”-t ábrázoló kőszobor (1400-ból), továbbá egy kis gótikus elefántcsontfaragvány (a XIV. századból) adnak fogalmat a francia szobrászatról.

A rajnai szobrászatnak kitűnő példája egy 1430-ból származó Madonna, melynek anyaga színezett kő, továbbá Szűz Mária és Ev. Szt. János festett faszobrai (1500 körül); ezekhez járul néhány újabb szerzemény, mint *Tüman Riemenschneider* „Madonná”-ja és *Leonhard Kern* „Három gráciá”-ja stb.

A XIX. és XX. század magyar szobrászata két teremben tárul elénk. *Ferenczy Istvánnak*, *Thorwaldsen* tanítványának, arcképszobrain kívül ott látjuk főművét „A szépművészet kezdete” c. márványszobrát. *Izso Miklós* jellegzetesen magyar terrakotta szobrocskái, vázlatai, egy szekrényt töltenek meg. *Stróbl Alajos* finom „Női feje”, *Zala György* „Férfi mellszobra” mellett, *Fadrusz János*, *Ligeti Miklós*, *Kisfaludy-Stróbl*, *Szentgyörgyi*, *Pásztor*, *Csikasz*, *Lányi*, *Simay*, *Beck ö. Fülöp*, *Vedres*, *Lux* stb. sorakoznak föl. A harmadik terem a külföldi mestereké. A belgák közül *Meunier* jelentékeny művekkel szerepel, mint „A kikötőmunkás”, „A tékozló fiú” stb., mellettük látjuk *Lagaë*, *Van der Stappen*, *Rousseau*, *Minne* szobrait, a franciák között *Rodin* „Ércorszak”-át. „Jean Paul Laurens” képmását és a „Csók”-nak márványba faragott igen finom kisebb változatát. *Maillolnak* több kis szobrát stb. A német és osztrák szobrászatot *Hildebrand*, *Stuck*, *Lederer* stb. képviselik. A horvát *Ivan Mestrovic-nak* egy korai művét látjuk: „Anya gyermekével.”

A grafikai gyűjtemény körülbelül 10.000 drb régi és modern rajzot tartalmaz. Képviselve vannak *Raffael*, *Leonardo da Vinci*, *Tizian*, *Veronese*, *Tiepolo*, *Van Dyck*, *Rembrandt*, *Jordaens*, *Claude Lorrain*, *Poussin*, *Watteau*, *Boucher*, *Fragonard*, *Corot*, *Manet*, *Altdorfer*, *Huber*, *Dürer*, *Menzel*, *Feuerbach*; magyar mestereink között: *Munkácsy*, *Székely*, *Lotz*, *Paál*, *Szinyei*, *Mednyánszky* stb. kisebb-nagyobb sorozatokkal szerepelnek. A régi és modern metszetek száma kb. 120.000, köztük XV. századbeli munkák, *Hercules Seghers* metszetek, *Dürer*, *Rembrandt*, *Goya* grafikai oeuvre-je csaknem teljes sorozatban stb.

A *Magyar Történelmi Képcsarnok* a magyar politikai és művelődéstörténelem fontosabb egyéniségeit, eseményeit, helyeit igyekszik lehetőleg korhű festményekben, grafikai és plasztikai anyagban az utókor számára megőrizni. Nem annyira a művészi, mint inkább a történelmi szempont szolgál mérvadóul az anyag gyarapításánál. A gyűjteményben, amely

közel 1500 festményt és szobrot és kb. 50.000 grafikai darabot tartalmaz, vannak művészi szempontból is számottevő alkotások.

A *Keletázsiai Művészeti Múzeumot* Hopp Ferencnek köszönhetjük, aki budapesti házáat a benne levő gyűjteménnyel együtt 1919-ben a magyar államnak ajándékozta. Ehhez a gyűjteményhez csatoltattak utóbb más közgyűjteményekben levő, a keletázsiai művészet köréhez tartozó műtárgyak. Indiai, perzsa, kínai és japán eredetű kisplasztikát, fa- és csontfaragványokat, üvegflakonokat, bronz, jade és nef rit tárgyakat, festményeket, porcellánt, keramikát stb. tartalmaz topográfiai elrendezésben, időrendben és technikák szerint osztályozva.

## II. SZÉKESFŐVÁROSI GRÓF ZICHY JENŐ MŰZEUM

Gróf Zichy Jenő a tudományos világ előtt elismertté tette nevét keleti expedíciójával, melynek célja volt a magyarok őshazáját fölkeresni. Atyjától örökölt tekintélyes gyűjteményét végrendeletileg a fővárosra hagyta. A hagyományozó nevére elnevezett Múzeum 1921-ben nyílt meg. Körülbelül száz darabból áll a képtár, amelyhez néhány szobormű és iparművészeti tárgy járul. A korai olasz képek csoportjában figyelemreméltó a *Taddeo di Bartolo-nak* tulajdonított triptychon. A gyűjteménynek kétségkívül legjelentősebb darabja *Giov. Batt. Morone* pompás férfiképmása, mely „Jacopo Contareno”-t ábrázolja. (Teljes szignaturával és 1575. évszámmal.) A kései barokkfestők közül *Strozzi*, *Guercino* stb. említendők. Számban a németalföldi iskola van túlsúlyban. A hollandi kismesterek társaság- és parasztképeit, táj festményeit és csendéleteit *Drooch-Sloot*, *Beerstraten*, *Salomon Ruysdael*, *Corn. Decker*, *W. Claesz Heda* stb. képviselik. A vlámok közül a *Ryckert-ek* *Fr. Synders*, *id. Pourbus*, *Corn. de Heem* válnak ki. Művészi értékével figyelmet kelt néhány francia festmény: *Lebrun*, *Largillière* és *Rigaud* képmásai, *Greuze* finom „Leányfeje.” A magyar *Kupeczky* egész sorozattal szerepel. Elsőrangú munka *Mányoki Ádám* franciás stílusú férfiképmása, mely *Werthern György* grófot ábrázolja. *Id. Marko Károly* tájképei átvezetnek a XIX. századba.

Fővárosunk vezetősége a művészet pártolásának nemes hivatásából mindig kivette és kiveszi részét. Tanúsága ennek az a számottevő művészeti anyag, amelyet alkalmas muzeális helyiség hiányában jelenleg elraktározva tart és amely a klasszikus-romantikus, a biedermeier és az utána következő korszak mestereinek (Markó-család, Zichy, Barabás, Borsos, Munkácsy, Ferenczy Károly) kiváló alkotásain kívül tartalmazza és felöleli művészeti termelésüknek javát egészen a legújabb időkig.

## MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL V.



*Moroni: Contarini Jakob képmása  
(Budapest Székesfőváros gróf Zichy Jenő múzeuma)*



*Le Brun: Férfiképmás*



*Delacroix: A fehér ló (Dr. Majovszku Pál gyűjteménye)*

### III. VIDÉKI MŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYEINK

Első helyen áll a *Keresztény Múzeum* Esztergomban, amelyet Simor János hercegprímás (1813-1891) alapított. A középfő- és újabbkori magyarországi mesterek munkái közül első helyen említendők *Kolozsvári Tamás* oltárképei. A régi olasz mesterek a XIV-XVII. századig vannak képviselve, de találkozunk németalföldi, német és osztrák mesterek munkáival is. A Múzeum iparművészeti tárgyakban is gazdag (kínai és japán porcellán, delfti fayence, németalföldi gobelin, velencei csipke, érmek és plakettek, elefántcsontfaragványok stb.)

A Dóm kincstára remekeit őrzi a középfő- és újabbkori ötvösművészetnek, ilyenek: egy Békecsóktábla a XI. századból, egy ékkövekkel gazdagon díszített királyi eskü-kereszt (magyar filigrán munka a XII. századból), magyar sodronyzománc technikával készült gótikus kelyhek stb. Külön kell megemlékezni Mátyás királynak ékkövekkel gazdagon díszített „Kálváriájáról” (magassága 72 cm.), melynek felső gótikus része Magyarországon készült stb., azonkívül egyházi ruhák, textíliák.

Vidéki közgyűjteményeink közül elveszítettük a legszámottevőbbeket, így a pozsonyi, kassai, besztercebányai, kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyszebeni, aradi, temesvári múzeumokat, amelyek csaknem kivétel nélkül a központból tápláltattak. Csonkamagyarország területén jelenleg harmincegy vidéki művészeti gyűjtemény van, többnyire a megyei székhelyeken. E gyűjtemények számára a közoktatásügyi kormányzat gyűjtési tervet dolgozott ki. A múzeumi gyűjtés e szerint főként helyi leletekből, ásatásokból származó és népművészeti emlékekre, továbbá a helybeli művészek műalkotásainak gyűjtésére szorítkozik.

### IV. MAGÁNGYŰJTEMÉNYEK

A XIX. század második felében a polgári jólét emelkedésével karöltve jár a műízlés fejlődése és nálunk is fokozott mértékben terjed a műgyűjtés. Tekintélyes magángyűjtemények keletkeznek, amilyenek a Gerhardt-, Enyedi Lukács-, Kilényi, dr. Elischer- és Ráth-gyűjtemények, amelyeknek egy része idővel széjjelszóródott, némely darabjaik külföldre, mások viszont budapesti köz- vagy magángyűjteményekbe kerültek.

Gyűjtőink száma azóta örvendetesen megsokasodott. Kétségtelenül haladásnak tekintendő az is, hogy a gyűjtés céltudatosabbá lett, műgyűjtőink érdeklődésük körét mind szűkebben határolt, sajátos területekre központosítják: a gyűjtés körét és anyagát egységesítették. Míg azelőtt

tárgyakat gyűjtöttek, újabban a XIX. századbeli magyar művészet mellett főként a francia művészet termékei felé fordult az érdeklődés.

Nem lehet célunk nagyszámú magángyűjteményeink jegyzékét felsorolni, meg kell tehát elégednünk azzal, ha néhány főbb gyűjteménynek jellegzetesebb műalkotásaira mutatunk rá.

*Gróf Andrássy Gyula* gyűjteményének legnevezetesebb darabja *Rembrandt* „önarcképe” (1630-ból). Azonkívül említendők: *Seb. del Piombo* „Keresztet vivő Krisztusa” (a madridi festménynek változata), a bécsi *Fügenernek* „Lujza császárnőt”, II. Lipót hitvesét, ábrázoló életnagyságú arcképe, a barbizoni mesterek, *Rousseau*, *Diaz*, *Dupré*, *Millet*, *Troyon*, továbbá *Courbet*, *Claude Monet* és *Bastien Lepage* festményei, amelyekhez magyar mestereink: *Munkácsy*, *Mészöly*, *Paál* festményei csatlakoznak.

*Báró Herzog Mór Lipót* gyűjteményének főekességét és értékét hét Greco-festménye teszi, amelyek nevezetesebbjei „Krisztus az olajfák hegyén”, „Krisztus elfogatása”, az „Angyali üdvözlés” és a „Szt. Család”; a négy Goya-festmény közül az „Ivókat” (1816) és a „Farsangi jelenet” említjük, továbbá *Pier Francesco Fiorentino*, *Frans Hals*, *Rubens*, *Van Dyck* festményeit stb. Elsőrangúan van képviselve a XIX. századbeli francia iskola: *Courbet* három tájképpel, *Corot* egy kiváló női arcképével, *Daumier* „Fürdőzők” c. festményével, *Manet* a „Rue de Berne”-nel, *Renoir* két festménnyel, köztük a „Henriot család” korai elsőrangú alkotása 1876-ból, *Manet*, *Sisley*, *Cézanne*, *Gauguin* stb.

*Báró Hatvány Ferenc* gyűjteményének súlypontját ugyancsak az újabb francia mesterek művei teszik: *Ingres* „Fürdőző nő”-je, a Louvrebeli festménynek kisebb változata, *Chassériau* nagyméretű „Trójai nők” c. festménye, továbbá egy kisebb pompás alkotása, azonkívül két *Delacroix*, hat *Courbet*-festmény, utóbbiak között a „Birkózók” és az „Alvó nő”; *Gericault*, *Daumier*, *Tassáért*, *Corot* „Marianne Gambey”, *Manet* „Az öngyilkos” és „Női arckép” (pasztell), három *Renoir*, továbbá *Munkácsy*, *Paál*, *Szinyei* festményei stb.

*Báró Kohner Adolf* gyűjteményének is főértékei a francia mesterek munkái: *Delacroix*, *Monticelli*, *Corot*, *Bastien Lepage*, *Gericault*, *Daumier* („Éneklő pár”) *Courbet*, *Manet*, *B. Morizot*, *Cézanne* („Csendélet órával”) *Renoir*, *Pissaro*, *Sisley* művei. Említendők még *Puvis de Chavannes* „Magdolna”-ja, *Gauguin*, *Toulouse Lautrec*, *Maittol*, *Maurice Denis*, *Bonnard*, *Vuillard* stb. festményei.

*Dr. Majovszky Pál* körülbelül 350 lapot tartalmazó XIX. századi rajzgyűjteményének legértékesebb részét ugyancsak a francia mesterek alkotják s közöttük elsőrangú lapok vannak, mint *Delacroix* „Fehér lova”, *Manet* „Miksa császár kivégzése”, *Courbet*, *Millet*, *Corot*, *Guys*, *Rodin*, *Maillol* stb. rajzai.



## MAGYARORSZÁG MŰKINCSEIBŐL VI.



*Corot: Coubron-i tájkép  
(Szépművészeti Múzeum)*



*Manet: Kanapén ülő hölgy  
(Szépművészeti Múzeum)*

E rajzok egy része ki volt állítva a francia kormány által a bécsi Secessio palotájában 1925-ben rendezett kiállításon. („Die führenden Meister der französischen Kunst im XIX. Jahrhundert”).

*Glück Frigyes* gyűjteményében különösen a XVII. századi hollandus festők vannak kitűnően képviselve.

*Dr. Delmár Emil* és *Dr. Wittmann Ernő* bronzgyűjteményeiben számottevő darabok vannak.

*Ernst Lajos hungarikákat* tartalmazó gazdag és változatos gyűjteményét a nyilvánosság számára is hozzáférhetővé tette külön e célra épített kiállítási helyiségeiben.

*Wolfner Gyula* főképpen a XIX. századi magyar mesterek képeiből, vázlataiból és tanulmányaiból, továbbá népművészeti tárgyakból állította össze érdekes gyűjteményét.

Számosan vannak még, akiket érdemes volna felsorolni. Legyen elég ennyi. Gyűjtőink száma évről-évre örvendetesen gyarapodik, a régiek mellé újak kerülnek és áldoznak a műpártolás nemes hivatásának.

